

دانشگاه علوم پزشکی و توانبخشی

دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

پایان نامه

جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد گفتار درمانی

۱۳۸۱ / ۵ / ۲۵

عنوان:

**مقایسه برخی توانشهای کاربردی زبان در دانش آموزان کم شنوای دوره
متوسطه تحصیلی مدارس باغچه بان با دانش آموزان شنوای هم منطقه با
آنها در شهر تهران**

استاد راهنما:

آقای دکتر رضانیلی پور

اساتید مشاور:

خانم دکتر لیلی حیاتی

آقای دکتر مسعود کریملو

۴۲۳۸۷

پژوهشگر:

آذر مهری

تیرماه ۱۳۸۱

تقدیم به عزیزانی که لحظه‌های سرشار از آموختن را
هماره برایم به ارمغان آورده‌اند به:

پدرم و مادرم

۴۲۳۱۷

تقدیم به استاد گرامی جناب آقای دکتر نیلی پور

عزیزی که در سالهای آموختن و آزمودن روشنی بخش
اندیشه‌ام بوده است.

تقدیم به استاد گرامی سرکار خانم دکتر حیاتی

مهربانی که در کنارش سالها بودن، گام برداشتن و تجربه
کردن را پر شور و مشتاق سپری نمودم.

چکیده پایان نامه، جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد گفتار درمانی

استاد راهنما: دکتر رضا نیلی پور
اساتید مشاور: دکتر لیلی حیاتی
دکتر مسعود کریملو

عنوان: مقایسه برخی از توانشهای کاربردی زبان
در دانش آموزان کم شنوای دوره متوسطه تحصیلی
مدارس باغچه بان با دانش آموزان شنوای هم منطقه
با آنها در تهران سال ۱۳۸۱
پژوهشگر: آذر مهری

- خلاصه: آنچه که در این پژوهش مدنظر پژوهشگر می باشد، مقایسه توانشهای کاربردی زبان در دانش آموزان کم شنوا با افت شنوایی شدید (۹۰ - ۷۰ دسی بل) و دانش آموزان عادی هم منطقه با آنها می باشد. در این پژوهش جنبه کاربردشناسی زبان، به ویژه تأثیر برجسته بافت در درک و بیان افراد کم شنوا و شنوا مورد بررسی قرار گرفته است. جامعه مورد بررسی شامل ۷۰ دانش آموز دختر و پسر کم شنوای شدید و ۷۰ دانش آموز دختر و پسر شنوا در پایه های تحصیلی اول دبیرستان تا پیش دانشگاهی می باشد. آزمودنی ها از نظر جنس، پایه تحصیلی، نوع رشته تحصیلی و محل زندگی همسان شده اند.

- روش کار: برای انجام این پژوهش، از مصاحبه، پرسشنامه و آزمون توانشهای کاربردی زبان استفاده شده است. آزمون توانشهای کاربردی زبان شامل ۹ مقوله بوده که هر مقوله ۱۰ مورد را به صورت چهارگزینه ای یا پاسخ های بسته مورد ارزیابی قرار می دهد. توانشهای کاربردی مورد بررسی عبارتند از: درک نوشتاری استعاره، درک تصویری استعاره، بیان استعاره، درک نوشتاری ضرب المثل، بیان ضرب المثل، درک کنش گفتارهای غیر مستقیم، درک استنباط معنی، انتخاب بهترین عنوان و درک جملات طنزآمیز.

- روشهای آماری: جهت تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS و از آزمون های کراسکال والیس، من ویتنی، ویلکاکسون، t -test, paired t -test استفاده شده است.

- یافته ها و نتایج:

- ۱- در مقایسه میانگین نمره کل توانشهای کاربردی زبان در دو گروه کم شنوا و شنوا تفاوت معنی داری وجود دارد.
- ۲- در مقایسه میانگین نمره کل توانشهای کاربردی زبان در گروه کم شنوا بین پایه های تحصیلی اول دبیرستان تا پیش دانشگاهی تفاوت معنی داری وجود دارد.
- ۳- در مقایسه میانگین نمره کل توانشهای کاربردی زبان در گروه شنوا بین پایه های تحصیلی مختلف تفاوت معنی داری وجود ندارد.
- ۴- در مقایسه میانگین نمره کل توانشهای کاربردی زبان و زمان استفاده از سمعک در گروه کم شنوا، تفاوت معنی دار است.
- ۵- در مقایسه میانگین نمره کل توانشهای کاربردی زبان و دوزبانگی تفاوت معنی داری وجود ندارد.
- ۶- در مقایسه میانگین نمره کل توانشهای کاربردی زبان و وجود کم شنوایی در خانواده و فامیل افراد کم شنوا و شنوا تفاوت معنی داری وجود ندارد.

«فهرست مطالب»

عنوان	شماره صفحه
تقدیر و تشکر	۱
فهرست مطالب	الف و ب
فهرست جداول	پ و ت و ث
فهرست نمودارها	ج
فصل اول: کلیات	۱
۱-۱- مقدمه	۱
۲-۱- موضوع و اهداف پژوهش	۱
۳-۱- اهمیت موضوع	۷
۴-۱- روش تحقیق	۸
۵-۱- محدودیتهای پژوهش	۸
۶-۱- تعریف مفاهیم و اصطلاحات تخصصی	۱۰
فصل دوم: چارچوب نظری پژوهش	۱۵
۱-۲- مقدمه	۱۵
- چارچوب نظری پژوهش	۱۵
۲-۲- رشد مهارتهای ارتباطی و کاربردی	۱۷
۳-۲- آسیب شنوایی	۳۲
۱-۳-۲- شیوع کم شنوایی	۳۳
۲-۳-۲- علل کم شنوایی	۳۳
۳-۳-۲- انواع کم شنوایی بر حسب محل ضایعه	۳۷
۴-۳-۲- مشکلات گفتار و زبان افراد کم شنوا	۳۷

«فهرست مطالب»

عنوان	شماره صفحه
۲-۴- مشکلات ارتباطی کودکان دارای آسیب شنوایی	۳۹
۲-۵- پیشینه پژوهش	۴۰
۲-۶- آزمونهای بررسی مهارتهای ارتباطی و کاربردشناسی	۴۴
فصل سوم: روش تحقیق	
۳-۱- مقدمه	۵۲
۳-۲- نوع روش تحقیق	۵۲
۳-۳- جامعه آماری و روش انتخاب آزمودنیها	۵۲
۳-۴- چگونگی تنظیم آزمون	۵۳
۳-۵- روش جمع آوری اطلاعات	۶۱
۳-۶- بررسی مقدماتی (پیش آزمون)	۶۱
۳-۷- متغیرها	۶۲
۳-۸- روشهای آماری	۶۳
فصل چهارم: یافته‌های پژوهش	
۴-۱- مقدمه	۶۵
۴-۲- بررسی جداول و نمودارها	۶۶
فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری	
۵-۱- مقدمه	۹۵
۵-۲- بحث و نتیجه‌گیری	۹۵
۵-۳- پیشنهادات	۹۹

«فهرست جداول»

عنوان	شماره صفحه
جدول ۱-۲: خلاصه رشد معنایی - کاربردشناسی در کودکان و نوجوانان در سنین مدرسه	۲۰
جدول ۲-۲: شدت کم‌شنوایی، کم‌توانیها و نیازهای افراد کم‌شنوا	۳۶
جدول ۱-۴: توزیع فراوانی و فراوانی نسبی آزمودنیهای کم‌شنوای مورد مطالعه در پایه‌های تحصیلی مختلف به تفکیک جنسیت	۶۵
جدول ۲-۴: میانگین، انحراف معیار و p-value هر یک از توانشهای کاربردی زبان در گروه کم‌شنوا	۶۶
جدول ۳-۴: میانگین، انحراف معیار و p-value هر یک از توانشهای کاربردی زبان در گروه شنوا	۶۷
جدول ۴-۴: مقایسه نمره‌های توانشهای کاربردی زبان در دانش‌آموزان کم‌شنوایین دو جنس	۶۸
جدول ۵-۴: مقایسه نمره‌های توانشهای کاربردی زبان در دانش‌آموزان شنوایین دو جنس	۷۰
جدول ۶-۴: مقایسه نمره‌های توانش درک نوشتاری استعاره دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی	۷۱
جدول ۷-۴: مقایسه نمره‌های توانش درک تصویری استعاره در دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی	۷۳
جدول ۸-۴: مقایسه نمره‌های بیان استعاره در دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی	۷۴
جدول ۹-۴: مقایسه نمره‌های توانش درک نوشتاری ضرب‌المثل در دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی	۷۵
جدول ۱۰-۴: مقایسه نمره‌های توانش بیان ضرب‌المثل در دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی	۷۶

«فهرست جداول»

عنوان	شماره صفحه
جدول ۴-۱۱: مقایسه نمره‌های توانش درک کنش گفتارهای غیرمستقیم در دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی.....	۷۶
جدول ۴-۱۲: مقایسه نمره‌های توانش درک استنباط معنی در دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی.....	۷۷
جدول ۴-۱۳: مقایسه نمره‌های توانش انتخاب بهترین عنوان در دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی.....	۷۷
جدول ۴-۱۴: مقایسه نمره‌های توانش درک جملات طنزآمیز در دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی.....	۷۸
جدول ۴-۱۵: مقایسه نمره کل توانش‌های کاربردی زبان در دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی.....	۷۹
جدول ۴-۱۶: مقایسه نمره‌های توانش درک نوشتاری استعاره دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی.....	۸۱
جدول ۴-۱۷: مقایسه نمره‌های توانش درک تصویری استعاره دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی.....	۸۱
جدول ۴-۱۸: مقایسه نمره‌های توانش بیان استعاره دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی.....	۸۲
جدول ۴-۱۹: مقایسه نمره‌های توانش درک نوشتاری ضرب‌المثل دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی.....	۸۲
جدول ۴-۲۰: مقایسه نمره‌های توانش بیان ضرب‌المثل دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی.....	۸۴
جدول ۴-۲۱: مقایسه نمره‌های توانش درک کنش گفتارهای غیرمستقیم دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی.....	۸۴
جدول ۴-۲۲: مقایسه نمره‌های توانش درک استنباط معنی دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی.....	۸۵

«فهرست جداول»

عنوان	شماره صفحه
جدول ۴-۲۳: مقایسه نمره‌های توانش انتخاب بهترین عنوان دانش‌آموزان شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی.....	۸۵
جدول ۴-۲۴: مقایسه نمره‌های توانش درک جملات طنزآمیز دانش‌آموزان شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی.....	۸۶
جدول ۴-۲۵: مقایسه نمره‌های کل توانشهای کاربردی زبان دانش‌آموزان شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی.....	۸۶
جدول ۴-۲۶: مقایسه میانگین نمره‌های هر یک از توانشهای کاربردی زبان در دو گروه کم‌شنوا و شنوا.....	۸۸
جدول ۴-۲۷: مقایسه میانگین نمره کل توانشهای کاربردی زبان در گروه تک‌زبانه و دوزبانه در دانش‌آموزان کم‌شنوا.....	۹۰
جدول ۴-۲۸: مقایسه میانگین نمره کل توانشهای کاربردی زبان در گروه تک‌زبانه و دوزبانه در دانش‌آموزان شنوا.....	۹۰
جدول ۴-۲۹: مقایسه میانگین نمره کل توانشهای کاربردی زبان برحسب زمان استفاده از سمعک در دانش‌آموزان کم‌شنوا.....	۹۱
جدول ۴-۳۰: مقایسه میانگین نمره کل توانشهای کاربردی زبان و سابقه کم‌شنوایی در خانواده و فامیل دانش‌آموزان کم‌شنوا.....	۹۲
جدول ۴-۳۱: مقایسه میانگین نمره کل توانشهای کاربردی زبان و سابقه کم‌شنوایی در خانواده و فامیل دانش‌آموزان کم‌شنوا.....	۹۲
جدول ۴-۳۲: مقایسه میانگین نمره کل توانشهای کاربردی زبان و سابقه کم‌شنوایی در خانواده و فامیل دانش‌آموزان کم‌شنوا.....	۹۳

«فهرست نمودارها»

عنوان	شماره صفحه
نمودار ۱-۲: ارتباط بین کاربردشناسی و کاربرد زبان	۱۵
نمودار ۲-۲: ارتباط بین کاربردشناسی با کاربرد و ساختار زبان	۱۶
نمودار ۳-۲: کاربردشناسی به عنوان سطحی از سطوح ساختار زبانی	۱۶
نمودار ۱-۴: میانگین نمره‌های درک نوشتاری استعاره در دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی مختلف	۷۲
نمودار ۲-۴: میانگین نمره‌های درک تصویری استعاره در دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی مختلف	۷۳
نمودار ۳-۴: میانگین نمره‌های بیان استعاره در دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی مختلف	۷۴
نمودار ۴-۴: میانگین نمره‌های درک نوشتاری ضرب المثل در دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی مختلف	۷۵
نمودار ۵-۴: میانگین نمره‌های درک جملات طنزآمیز در دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی مختلف	۷۸
نمودار ۶-۴: میانگین نمره کل توانشهای کاربردی زبان در دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی مختلف	۷۹
نمودار ۷-۴: میانگین نمره‌های درک نوشتاری ضرب المثل در دانش‌آموزان کم‌شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی مختلف	۸۳
نمودار ۸-۴: مقایسه میانگین نمره کل توانشهای کاربردی زبان در دو گروه دانش‌آموزان کم‌شنوا و شنوا به تفکیک پایه‌های تحصیلی مختلف	۸۹

روزانها در آستان علم ایران
تعمیر و ارتقاء

فصل اول

کلیات

زبان^(۱) یکی از پیچیده‌ترین پدیده‌هایی است که سالیان سال بشر با آن در ارتباط بوده است. انسانها چنان در زبان غوطه‌ور شده‌اند که غالباً وابستگی خود را به آن به فراموشی سپرده‌اند. زبان ذخیره نمادین اندیشه‌ها، عواطف، بحران‌ها، مخالفت‌ها، نفرت‌ها، توافق‌ها، وفاداری‌ها و انگیزه‌هایی می‌باشد که در شکل دهی و تجلی افکار عمومی نقش اساسی دارد. این پدیده شگفت‌انگیز که بارها و بارها با نظامهای ارتباطی حیوانات مقایسه شده است به نظر متعالی‌ترین پدیده ذهنی و انتزاعی از واقعیات خارجی می‌باشد که از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌گردد و تفکرات و مفاهیم ویژه انسان را معنا می‌بخشد.

در زمینه نقش زبان محققین و نویسندگان متعددی به بحث و گفتگو پرداخته‌اند که از آن جمله می‌توان به ا.ر. لوریا^(۲) (۵۲:۱۳۶۸) اشاره کرد. وی معتقد است: «زبان به عنوان ابزار و وسیله‌ای به منظور تجزیه و ترکیب عمیق واقعیت و مهمتر از همه به عنوان «ناظم عالی رفتار» مورد استفاده قرار می‌گیرد».

همچنین بنا به نظر ل.اس. ویگوتسکی^(۳): «زبان علاوه بر اینکه وسیله‌ای کمکی و ابزاری مناسب در جهت بیان اندیشه می‌باشد، از طریق یادگیری زبان است که فرآیندهای عالی ذهنی نظیر تفکر و خلاقیت و... پدیدار می‌شوند» (۲۰۵:۱۳۷۱). با این وجود تعریف رایج برای طبیعت زبان و مراحل یادگیری آن ناشی از تحولاتی است که در مکاتب زبان‌شناسی در سال ۱۹۵۷ توسط «نوام چامسکی»^(۴) اعلام شده است. بطور کلی دانش زبانی^(۵) دو بعد توانش^(۶) و کنش^(۷) زبانی را در بر می‌گیرد. توانش زبانی، دانش ناخودآگاه و انتزاعی سخنگویان یک زبان درباره آواها، معانی و دستور آن زبان و کنش زبانی، کاربرد زبان در زندگی روزمره و یا در حقیقت همان گفتار می‌باشد (ج.اس. فالک،^(۸) ۱۳۷۲: ۳۵-۳۲).

دانش زبانی اعم از کنش یا توانش زبانی در ۵ حوزه مختلف قابل بررسی و تجزیه و تحلیل می‌باشد:

1- language

2- Luria, A.R.

3- Vigotsky, L.S.

4- Chomsky, Noam

5- knowledge of language

6- linguistic competence

7- linguistic performance

8- Falk, J.S.

۱- دانش واجی^(۱)

۲- دانش صرفی (تکواژ شناسی)^(۲)

۳- دانش نحوی^(۳)

۴- دانش معنایی^(۴)

۵- دانش کاربردی^(۵)

اساس و پایه زبان، دانش ناخودآگاه ادراک و تولید واجها و آوهای زبانی با توجه به مختصات ممیزه هر یک از آنها می باشد. کودک انسان با اکتساب این جنبه از دانش زبانی و به کمک دانش واژگانی سعی در ترکیب واجهای مختلف در جهت تولید تکواژهای مختلف کرده و با استفاده از دانش نحوی و آرایش متنوع واژه‌ها در جملات، با ارائه معانی مناسب هر واژه و بکار بردن آنها در موقعیت‌های مختلف می تواند به مقاصد ارتباطی خاصی دست پیدا کند (ج.اس. فالک، ۱۳۷۲: ۱۲۰).

در زمینه دانش کاربردی زبان که مبحث و پایه اصلی این پژوهش می باشد، مطالعات مختلفی صورت گرفته است. برخی از مطالعات به کاربردشناسی نسبت به سطوح دیگر اهمیت بسیار زیادی می دهند و در حقیقت آن را به عنوان جداکننده ساختارها از سطح کارکردی^(۶) آن می دانند (بتس^(۷) و مک وینی^(۸) ۱۹۷۹). این محققین نقش گرا^(۹) به ساختار زبان به گونه ای می نگرند که دارای نقش ارتباطی است که به وسیله عملکرد تعیین شده است. به عنوان مثال، گویندگان از زبان برای بیان مقاصد^(۱۰) ادامه دادن و دنبال کردن عنوان در مکالمه برای اداره^(۱۱) تعاملاتشان استفاده می کنند. مطالعات دیگر درباره کاربردشناسی زبان، ترکیبی از دو نظریه گذشته می باشد به گونه ای که این محققین کاربردشناسی را یک حوزه جداشدنی در نظر می گیرند و همچنین تأثیرات آنرا روی جنبه های واج شناسی، تکواژشناسی،

1- knowledge of phoneme

2- knowledge of morpheme

3- knowledge of syntax

4- knowledge of semantic

5- knowledge of pragmatic

6- function

7-Bates

8-MacWhinney

9- functionalists

10-intention

11- manage